

KLASKRANTJES

Normaal-functioneel schrijven in complete communicatieve situaties

Even situeren

Zoals in alle andere taaldidactische situaties moeten ook mijn studenten, regenten en regentessen Nederlands in spe, hun schrijfvaardigheid in de moedertaal regelmatig oefenen en bijschaven. Het leerplan schrijft daartoe voor : "Samenvattingen van een gesproken of gelezen betoog. Verhandelingen. Brieven. Beknopte verslagen." Verleden schooljaar kwam ik op het idee bij wijze van experiment mijn studentes van het tweede jaar regentaat klaskrantjes te laten maken in de plaats van de traditionele stelopdrachten, i.h.b. de verhandeling. De resultaten waren echter werkelijk zo verbluffend dat ik via dit verslag mijn collega's, ook op de andere onderwijsniveaus, ervan op de hoogte wil brengen.

Uitgangspunten

Beweren dat er rond de traditionele verhandeling een ernstige malaise bestaat, is open deuren intrappen. Het is inderdaad onzinnig van jongelui van 17-18 jaar en meer te verwachten dat zij een weloverwogen en doordacht essay schrijven over een of ander onderwerp van "algemeen belang", variërend van emancipatie-, huwelijks- en andere relatieproblematiek tot de grote wereldvraagstukken zoals honger, onderontwikkeling en bewapening. Goed, in het beste geval kunnen ze via allerlei trucs een aantal argumenten op een rijtje zetten en de tekst mooi invullen, en dan zijn we heel tevreden. Maar meestal brengt de schrijver of schrijfster het niet verder dan wat loos verbalisme, in een verwrongen stijl die verdacht naar de Latijnse periodenbouw ruikt en geleerde mistspuiterij. Zulke opdrachten, waar in ons land zelfs onder de beroepsjournalisten slechts een paar door de wol geverfde columnisten in slagen, moeten falikant aflopen.

Wat dan ? In de loop der jaren heb ik gaandeweg de schrijfoopdrachten aan het psychologische niveau van mijn studentes aangepast. Als ze mochten putten uit hun eigen ervaringen waren de resultaten al stukken beter : herinneringen uit hun jeugd, dagboekfragmenten, brieven, kortverhalen. Zo kregen ze een vlotte vertelstijl te pakken nadat ze eerst de typische verhandelingstijl afgeleerd hadden. En daarnaast een persoonlijke, bloemrijke verslagstijl inoefenen via boek-, film-, theater- en reisverslagen

en klaar was Kees, dacht ik. En denk ik nog : een dergelijk programma garandeert een nuttige en zinvolle schrijfvaardigheid.

Ten Brinke en de Leidse Werkgroep brachten me een stap verder. Er ging mij een licht op : wat er werkelijk scheef ging was het feit dat de verhandeling en het opstel in een onvolledige communicatieve situatie gerealiseerd moeten worden. De leerling en student schrijven inderdaad naar hun (enige) lezer toe : de leraar. Bijgevolg gaat hij zijn stofkeuze en zijn stijl afstemmen op de norm van deze ene censor, die op zijn beurt de kenmerken van het genre ontleent aan de gangbare praktijk van zijn collega's. Je kunt alle situaties waarin verhandelingen geschreven moeten worden : staatsexamens, eindverhandeling aan de universiteit, met mekaar vergelijken. Telkens is er sprake van een schoolse, want onvolledige communicatie. Wie immers iets op papier zet, publiceert terzelfdertijd, tenzij hij brieven schrijft. Hij schrijft dus voor een publiek, en niets is moeilijker als zo in het luchtledige te schrijven, voor een onbekend of onbestaand publiek. Dus richt de leerling of student zich op zijn leraar of professor. Een licentiaatsverhandeling bv. die voor publicatie in aanmerking komt, moet herschreven worden naar zijn welbepaalde lezers toe, in een vlot leesbaar, en boeiende stijl. Het komt er dus op aan ook voor de leerlingen een echt lezerspubliek te creëren. En welk publiek ligt er meer voor de hand dan de eigen medeleerlingen ? Maar om de plankenkoorts voor het grote schoolpubliek te vermijden, blijft de publicatie tot de eigen klas beperkt. Dank zij stencil- en kopieermachines ligt het maken van klaskrantjes binnen ieders bereik.

Praktische uitwerking

Mijn studentes kregen dus verleden jaar de opdracht klaskrantjes te maken. Organisatorisch ging dat zo : de klas werd verdeeld in groepen van 8 tot 10, die elk een zelfstandige redactie vormden. Eén klas kan zo aan twee tot drie krantjes werken. Elke redactie kiest een hoofdredacteur, een titel en bepaalt de lijn van het krantje, inhoudelijk en vormelijk. Wanneer leerlingen echter de massamediale kanalen zelf in handen nemen, zijn ze dikwijls geneigd de echte mediaproducten na te bootsen. Ook in dit geval stonden magazines als Knack en Spectator (zaliger) als voorbeeld. De magazineformule biedt ook de grootste variatiemogelijkheid. In een dergelijke formule kan bijna alles.

Niettemin werd er afgesproken dat elk krantje telkens moest bevatten :

- één of meer zuiver informatieve artikels (interviews

- ook hieronder gerekend)
- één of meer essays (de oude verhandeling of een tekst waarin een persoonlijke standpunt ingenomen wordt ; je kunt dit genre ook een column of een commentaarrubriek noemen)
 - een verhaal (variërend van cursiefje tot feuilleton ; een parodie op het triviale vervolgverhaal ; heuse kortverhalen)
 - een brievenbus (echt of fictief ; open brieven ; zelfs een hartsrubriek kan)
 - een verslag uit de culturele sector : boekrecensie, filmbespreking, theater ...
 - natuurlijk een rubriek poëzie
 - een taaltuintje
 - en verder wat de inspiratie ingeeft : knutselrubriek, kookrubriek, kruiswoordraadsel, moppen, cartoons, intelligentietests, horoscopen enz.

De redactie verdeelt vrij de opdrachten onder elkaar. Ook voor de lay-out wordt iemand aangeduid.

Op deze wijze wordt een heel jaar gewerkt : elke maand verschijnt er een nummer, dat geeft er dus 8. Het kan ook gebeuren dat het er minder zijn, maar het komt er dan op aan ervoor te waken dat ieder redactielid evenveel genres beoefend heeft. Het hele systeem werkt immers met een beurtrol : bij elke nieuwe editie worden de rollen doorgegeven. Iedereen krijgt zo eens de taak van de hoofdredactie op zich, de lay-out, de verschillende rubrieken. Op het eind van het jaar heeft iedereen zich minstens één keer in elk genre geoefend. De leerkracht houdt de beurtrol nauwlettend in het oog en geeft indien nodig bijkomende opdrachten. Een precieze jaarplanning is dus essentieel.

De studentes krijgen voor de redactievergadering een lesuur ter beschikking. Bij tijdsgebrek of later op het jaar kunnen ook tussen en na de lessen de nodige afspraken voor een gepland nummer gemaakt worden.

Alle kopijen worden door de hoofdredacteur nagelezen en op de zwaarste spelfouten gecorrigeerd, de eindredactie berust bij de leerkracht. Hij controleert de bijdragen na, laat taalfouten eventueel ongemoeid omdat ze later nog van dienst kunnen zijn, en draagt de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de publicatie.

Van belang is ook dat in dit stadium de leerkracht apart noteert wie in zijn klad (spontane schrijfvaardigheid !) nog zware fouten schrijft.

Dan worden de kopijen getikt en gedupliceerd voor alle leerlingen van de klas. Dus elk nummer wordt door de hele klas gelezen. Eén nummer kan gerust in 2 weken (plus wat reserve) klaargestoomd worden. Dan worden de nummers in de klas besproken. Eerst worden de artikels globaal beoor-

deeld op hun inhoud. Leerkracht en leerlingen geven hun meningen en reacties te kennen. Deze eerste beoordeling valt vrijwel altijd zeer positief uit. Je staat er soms verbaasd van te kijken wat ze ervan terecht brengen. Ook voor de leerlingen is deze positieve waardering een enorme steun. Met een terechte trots presenteren ze hun werk aan hun collega's. In een volgende les worden sommige artikels dan grondiger geanalyseerd. Hier en daar zal er inderdaad bijgeschaafd moeten worden. Bestaat er beter materiaal voor stijlstudie dan deze eigen teksten? In het kader van de stijlstudie kan de leerkracht achtereenvolgens, gespreid over het jaar, wijzen op

- structurele problemen in de artikels (alineabouw, gedach-
tengang)
- taal- en stijl
- spelling.

Concrete vorderingen worden klassikaal vastgesteld. Tenslotte wordt elke individuele kopij van elke leerling door de leerkracht in detail gecorrigeerd en gekwoteerd.

Samengevat en schematisch voorgesteld, in een cyclus van max. 4 weken, voor 1 lesuur per week :

1e week	2e week	3e week	4e week	5e week
<u>redactie</u> verg. of stijl- en taal oefenin- gen (bv. m.b.t. een vorig nummer)	taal- en stijloef. (vervolg)	globale be- spreking van de krantjes	detailbe- spreking van be- aalde ar- tikels	verdere detail- bespre- king of redactie- vergade- ring
		vooraf vastgestelde verschijningsdatum		
			hier ook mo- gelijk : redactie tussen de lesuren	

Akkoord, acht nummers uitbrengen betekent werken tegen een hels tempo : er is een deadline te respecteren. Niet zozeer het schrijven zelf brengt het grootste werk met zich mee, maar de organisatie. Het technisch aspect (typen, lay-out, drukken) slurpt ook veel tijd op. De redactieploeg moet wel flink gesmeerd lopen : afspraken moeten gerespec-teerd worden. Dit is ook een normaal-functioneel (en peda-gogisch) aspect !

Wie het kalmer aan wil doen, kan dit systeem van klaskran-jes combineren met de traditionele schrijfp opdrachten en bv. maar 3 nummers per jaar uitgeven. Of hij kan de leer-lingen wel kopijen laten maken en er dan een selectie van bundelen in een eenmalige of periodieke editie. Voor de lagere cyclus lijkt dit een meer aangewezen methode,

omdat de jonge leerlingen nog heel wat deelvaardigheden moeten oefenen. Zo kan op alle onderwijsniveaus met krantjes gewerkt worden.

De resultaten

Zoals ik al zei, ik stond verleden jaar verstomd van de resultaten. Vroeger betekende verhandelingen verbeteren een saai en verloren weekeinde, nu kijk ik uit naar de nieuwe nummers die altijd weer verrassingen inhouden.

Hoe waren nu de resultaten ?

Wat betreft de informatieve artikels overweegt hier ontgensprekelijk het voordeel van de vrije keuze. De leerlingen kunnen vrij grasduinen in de gebieden die hen interesseren. En aangezien ze voor eigen leeftijdsgenoten schrijven is deze keuze praktisch onfeilbaar. Zelfs artikels over moeilijker onderwerpen, zoals schilderkunst, klassieke muziek of ballet worden door de medeleerlingen gemakkelijk en zelfs met respect aanvaard en gelezen. Veel moeite om een onderwerp te vinden hebben ze trouwens niet. De redactieploeg kan hierbij behulpzaam zijn.

Er blijft natuurlijk wel het probleem van de eigen inbreng van de leerling. Wordt het geen overschrijverij ? Er moet daaromtrent klaar afgesproken worden met de leerlingen. Informatie verzamelen is geen creatieve act die iets nieuws schept, maar een verzamel- en compileeractiviteit. Als de leerling zijn bronnen vermeldt staat hij recht in zijn schoenen. De kunst bestaat erin van heterogene teksten één vloeiend geheel te maken. In de praktijk zijn overgeschreven passages eerder gemakkelijk te herkennen aan de professionele stijl. Of de hele zaak rommelt wat.

Maar hier primeert de informatieve act, die dus ook als dusdanig geëvalueerd moet worden : is het artikel klaar, duidelijk, volledig, juist ? Is de informatie klaar en duidelijk, dan stelt het schrijven geen grote problemen meer, dan is de stijl doorzichtig.

Het kan ook gebeuren dat voor de eerste nummers de leerlingen nogal eens teruggrijpen naar vroegere verhandelingen of spreekbeurten. Eigenlijk is dit ook normaal-functioneel : een journalist heeft ook wel nog altijd enkele artikels "in voorraad". Ze zijn in elk geval - zij het dan vroeger - geschreven. Dergelijk dubbel gebruik kan via duidelijke afspraken afgeraden worden, maar blijft moeilijk controleerbaar. Maar na een paar nummers is die inspiratiebron vlug opgedroogd. Wie echter zekerder wil spelen, kan actief in de redactieploeg ingrijpen en zelf de onderwerpen opgeven.

Op lagere onderwijsniveaus zullen vooraf deelvaardigheden ingeoefend moeten worden : hoe een tekst samenvatten, welke bronnen gebruiken, hoe informatie uit verschillende bronnen combineren tot één geheel, hoe een schema opstellen en het dan omkleden.

Wat betreft de essayistische artikels rezen er minder moeilijkheden dan verwacht. Blijkbaar vinden de leerlingen gemakkelijker een juiste toon voor hun leeftijdsgenoten dan in de schoolse communicatieve situatie. Naast problemen van ordening en structurering moeten regelmatig nog puinen van de oude funeste verhandelingsstijl opgeruimd worden. Ook hier is het adagium "Schrijf zoals je spreekt" een nuttige richtlijn.

Bij het interview ligt de verdienste van de leerlinge in het contacteren van de betrokken persoon, het opmaken en stellen van de vragen en het uitschrijven van de antwoorden. Aangezien geïnterviewde personen zelden in volledige zinnen antwoorden, zit hier een belangrijke schrijfpdracht aan vast. Het interview wordt ook inhoudelijk geëvalueerd : heeft de interviewer zijn gesprekspartner voldoende op de rooster gelegd ?

Fictie ligt blijkbaar moeilijker. Meer dan één verhaal bevatten de nummers zelden. Maar dan soms ook van uitstekende kwaliteit wanneer een echt begaafde schrijfster in haar pen klimt. Zelfs een parodie op het triviale feuilleton levert goeie verhaalstof met dubbele bodem. Maar is fantaseren dan zo moeilijk ? Meestal grijpen de leerlingen te hoog en denken dat ze een roman moeten schrijven, wat hen uiteraard tot wanhoop drijft. Zo hoog moeten ze niet grijpen. Het kortverhaal over een heel eenvoudig fictief gebeurtenisje, al of niet ergens door geïnspireerd, ligt binnen hun mogelijkheden. Een typisch kerstverhaal bv. is zo stereotiep dat je alleen wat andere personages en een andere omgeving nodig hebt en de rest komt vanzelf. Met cursiefjes kunnen ze beter over weg. En zelfs SF gaan ze niet uit de weg.

De poëzie haalt soms een redelijk niveau, maar blijft meestal handelen over het andere geslacht. Voor de Grote Dichtkunst hebben ze blijkbaar nog niet genoeg geleden ... Toch zijn er uitzonderingen.

En verder zorgen een aantal ontspannende rubrieken voor de vlotte verteerbaarheid van het geheel.

Welke taal en stijl verwachten we van de leerlingen ? Het is van belang dit van bij het begin duidelijk te omschrijven. De te bereiken vaardigheid kunnen we omschrijven als een goeie journalistieke stijl, informatief zeker, ad rem, afwisselend van zinsbouw, in een rijke taal, persoonlijk gedacht en verwoord. Concreet betekent dat : schrijf over iets waar je iets zinnig en concreets over kunt vertellen, met je eigen mening erin verwoord, gestoffeerd met voorbeelden en/of anekdoten. Onze leerlingen moeten meer het persoonlijk voornaamwoord 1e persoon leren gebruiken : "ik vind ...", "volgens mij ...", "me dunkt ...". Als typevoorbeeld voor de rijke taal verwijs ik naar Verleyens bloemrijke Knackstijl. Een paar artikels

grondig analyseren maakt wel duidelijk hoe die stijl eruit ziet. Verder leren ze het meest door de eigen teksten en die van hun collega's in de lessen detailbespreking te verrijken en op te poetsen.

Even belangrijk als de talige vormgeving is de lay-out. Ook hier kunnen onvermoede talenten aan de oppervlakte komen, niet alleen bij het in mekaar steken van de nummers, maar ook in aparte illustraties, cartoons en zelfs heuse strips. De xerografie maakt het nu ook mogelijk met een beetje geluk (of een raster) foto's te gebruiken als illustratiemateriaal.

Tenslotte

Tenslotte, last but not least, de spelling. Eveneens tot mijn verstomming bleken mijn studentes plots bijna perfect te kunnen schrijven. De verklaring daarvoor is eenvoudig. De zware grammaticale fouten, die zelfs de teksten van regentessen nog durven teisteren, zijn niet te wijten aan een gebrekkige kennis van de spraakkunstregels, maar aan onoplettendheid. Door de vele filters die de tekst nu moet passeren, komen de d/t-fouten niet in de publicatie terecht. Daar is de hoofdredacteur die de tekst naleest en corrigeert, er is ook de eindredactie door de leraar die de fouten eruit vist (maar ze wel aantekent op zijn evaluatieblad : procesevaluatie !) er is nog de typist(e) in laatste instantie. Ik zou het als leerkracht niet over mijn hart krijgen een student(e) openlijk te blameren door zo'n fout opzettelijk te laten staan. En wees gerust : het feit dat de teksten gepubliceerd worden, of anders gezegd de angst voor de schande, is een effectief afschrik-kingswapen en concentratiemiddel. Maar er wordt vandaag de dag blijkbaar niet veel meer geblameerd op de redacties, ook op die van kwaliteitskranten ...

Al bij al een werkwijze die veel voordelen biedt en weinig nadelen, en in verschillende varianten toepasbaar is. Het gaat niet om de alleen zaligmakende methode, maar ik wens mijn collega's die het ook eens willen proberen veel plezier en succes ermee. Ondertussen ben ik er een tweede jaar mee bezig en de eerstejaars van nu zijn de tweedejaars van verleden jaar aan het overtreffen ...

Frans LOOSE, Sprookjesdreef 24, 8060 Wingene.